

ארבע קושיות לימי התשובה ותכליתן: איך להפוך את החטא לדבר הכי טוב שקרה?

חטא ועוון חס ושלום הם לא תאונה שצריכים להדחיק אותה במגירה, אלא קריאה מהשמיים להתחלה חדשה. עבירה היא הזדמנות שנשלחה מלמעלה כדי לדרוך לנו על המקומות הכואבים וכך להמריץ את הצימאון והכיסופים החזקים ביותר ליצירת שינוי מהשורש.

ב"ה | יום הכיפורים | תשפ"ה

אנו רוצים להקדיש את השיעור לעסקים שאנו חייבים לעשות עם השטן ולהעלות ארבע קושיות לימי התשובה: א. למה זורקים את העברות למים ולא שורפים אותם באש? ב. איך אפשר להבין את דברי הגמרא, שמי שראה קרי ביום הכיפורים ועלתה לו שנה, מובטח שהוא בן העולם הבא? ג. איך מופיע השטן במרכז עבודת יום הכיפורים ומקבל מנחה שווה לקב"ה בדמות שער לעזאזל? ה. כיצד משנה התשובה את העבר והופכת זדונות לזכויות?

נתחיל ממנהג התשליך. לפני כמה שנים עמדתי עם חברי הקהילה ליד המים ומישהו העלה שאלה. ברגע הראשון היא הייתה נשמעת מטופשת, אבל ככל שחלף הזמן היא נעשתה מציקה יותר: למה זורקים את העבירות למים ולדגים ואחר כך שותים את המים ואוכלים את הדגים? מוטב היה להצית מדורה בערב ראש השנה ולהשליך את העבירות לשריפה, כמו שאין ביעור חמץ אלא שריפה?

יתירה מכך: חולפים שבועיים מראש השנה ואחת המצוות המרכזיות בחג הסוכות היא "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה" ומעלים

את אחד המשפטים המעוררים בארבעים ימי התשובה הללו, שמעתי מגוי בשם ג'ון ספנסר, הנחשב למומחה מספר אחד בעולם ללוחמה בשטח בנוי. הוא הביע את התפעלותו מהתקדמות ישראל במלחמה ואמר: "ישראל הוכיחה שוב, שכשהיא מותקפת, היא עושה את הבלתי אפשרי".

יהודי הוא מומחה לניצול משברים. הוא מבין את הטעות לעומקה ומנצל אותה עד תום, כדי לפתור את הבעיה מיסודה וליצור מציאות חדשה. הוא יכול למעורר לאורך זמן, אבל אז בא הכאב ומכה בו והוא מזדקף להשיב מלחמה. הבושה מעירה אותו מהתרדמת ועושה את הבלתי אפשרי.

הדברים אמורים במשבר לאומי, כפי שאנו חווים בשנה האחרונה, אבל נכונים לא פחות במשבר אישי. חטא ועוון חס ושלום הם לא תאונה שצריכים להדחיק אותה במגירה², אלא קריאה מהשמיים להתחלה חדשה. עבירה היא הזדמנות שנשלחה מלמעלה כדי לדרוך לנו על המקומות הכואבים וכך להמריץ את הצימאון והכיסופים החזקים ביותר ליצירת שינוי מהשורש.

<https://www.israelhayom.co.il/magazine/hashavua/article/16512596>

1

2 **בדיחה:** בסוף מפגש בין דתי, ביקש הכומר מהרב והמופתי להישאר רגע בצד. "ידידים, אנחנו משמשים אוזן לנאמנים שלנו לשם וידוי ובקשת מחילה, אבל מה אתנו? אנו עצמנו לא פורקים את הלב בפני אף אחד ונותרים מיוסרים עם כישלונותינו. אולי נטה אוזן אחד לחטאי השני ונעניק מחילה?

"אני מתנרב להיות הראשון", המשיך הכומר. "לא נעים להודות, אבל אני סובל מחולשה חמורה. אני מועל בכספי התרומות לכנסייה ולוקח כמה אחוזים לעצמי". זה היה חמור, אבל הם מחלו לו.

"אהיה הבא בתור", אמר המופתי. "קשה להוציא את זה מהפה, אבל אני לא מצליח לעמוד באיסור שתיית אלכוהול. לפעמים אני נשפך על בקבוק יין טוב ולא מניח אותו עד שמתרוקן". וואו, זה באמת היה חמור למוסלמי הגון, אבל הם מחלו באדיבות.

"גם לי יש חולשה", אמר הרב, "אני לא שומר סודות. כשאני שומע רכילות טובה - אני רץ לספר...".

על המזבח את אותם המים שבתוכם שטים העברות שלנו?

נסקור את מקורות מנהג התשליך: ההליכה אל המים בראש השנה היא מנהג חדש, שלא מוזכר בגמרא ובראשונים. מקורו במנהגי מהרי"ל, קובץ מנהגי אשכנז הראשונים שנלקטו לפני כ-600 שנה.

1. מנהגי מהרי"ל ראש השנה: מה שנוהגין לילך בראש השנה אחר הסעודה אצל ימים ונהרות להשליך במצולות ים כל חטאתינו, משום דאיתא במדרש, זכר לעקדה שעבר אברהם אבינו בנהר עד צווארו ואמר 'הושיעה ה' כי באו מים עד נפש', והוא השטן שנעשה כמו נהר לעכב אותו מן העקדה.

המהרי"ל אינו מדגיש את השלכת העבירות למים כדי להתפטר מהם, אלא תולה את המנהג ברמז לעקדת יצחק, בו העמיד השטן את אברהם בניסיון עם מים. גם השל"ה הקדוש ורבינו הזקן בשולחן ערוך מדגישים רמזים הקשורים למזל הדגים השטים במים:

של"ה מסכת ראש השנה הגה פרק נר מצוה: הולכים למים שיש שם דגים, יען כי להדגים אין גבינים [עפעפיים] ועייניהם תמיד פקוחות, כדי להתעורר עיני פקחא דלעילא.

שולחן ערוך רבינו הזקן תקפגז: נוהגים לילך אל הנהר שיש בו דגים חיים, לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה כדגים.

אולם רבי חיים ויטאל מעורר לנער את שולי הבגדים בשעת התשליך, כסמל להשלכת העוונות למים:

פרי עץ חיים שער השופר פרק ה: וינער שולי הבגדים כשאומר ותשליך במצולות ים.

השל"ה הקדוש מפרש כך את תוכן המנהג:

של"ה שם: שמתעורר בתשובה שלימה בלבו ומשליך מעליו גילוליו ואז נופלים הם במצולות ים.

והתמיהה צצה מאליה, כפי שמביא האדמו"ר רבי לייבוש הלפרין מברעזאן (חסידות באוקראינה לפני כמאה חמישים שנה) בשם רבי מיכל מזלאטשוב, מגדולי תלמידי הבעל שם טוב הקדוש:

אמרי יהודה בשלח: בשם זקני המגיד מזלאטשוב: למה ישליך במצולות ים ולא יעבירם מהעולם?

תמיהה שנייה וחמורה יותר: מסכת "יומא" עוסקת ב"האי יומא", היום הגדול והקדוש של יום הכיפורים. 87 דפי המסכת מפרטים בהרחבה את כל סדר ההתקדשות וההיטהרות של האדם הגדול בעולם, ביום הקדוש בשנה, שנכנס אל המקום הקדוש בעולם ופועל

את הכפרה והמחילה לכל ישראל. המסכת מתחילה בהפרשת הכהן מכיתו שבעה ימים קודם יום הכיפורים, ומינוי כהן אחר שימלא את מקומו, שמא יראה קרי, שהוא ההיפך הגמור מהתקדשות הגוף ביום הטהור בשנה.

כאן באות השורות החותמות את המסכת ואיך לומר, מורידות סטירת לחי מצלצלת:

חתימת מסכת יומא פחא: הוואה קרי ביום הכיפורים, ידאג כל השנה כולה (רש"י): שמא לא קיבלו תעניתו והש"י ביעוהו במה שבידם להשביעו, כעבד המוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו. ואם עלתה לו שנה (שיצא בחיים) – מובטח לו שהוא בן העולם הבא (שמעשים טובים יש בידו שהגנו עליו וכן עולם הבא הוא) ... כי אתא רב דימי אמר: מפיש חיי סגי ומסגי (מרבה חיים בבנים ובני בנים, שכך הסימן בישעיהו נג'): 'יראה זרע יאריך ימים'.

דברי הגמרא הם מדרש פליאה מתחילתם לסופם: ראשית, האם זה הסיום הראוי למסכת יומא?! זאת תכלית העלייה אליה העפיל האדם ביום הגדול והקדוש בשנה?! שנית: למה אם עלתה לו השנה בחיים, הוי סימן שהוא בן העולם הבא? אולי הקב"ה בחר למחול לו, לאחר שדאג שנה שלמה? ובעיקר: על מה מגיע לו עולם הבא? איך ירידה רוחנית כזו – הן מצד האדם עצמו, כשההרגשה היא שאינו מסוגל להתנתק מהחומר ליום אחד, והן מצד השמים, כשמשרדים לו שאין חפצים בעינוי שקיבל על עצמו ומשליכים לו את כוס המים החמים בפנים – מבטיחה לו עולם הבא?

רש"י מפרש (כמועתק בפנים), שמובטח שיש לו מעשים טובים שהגנו עליו מהסימן הרע שהופיע בתחילת השנה. אבל זה תמוה מאוד, כקושיית הרבי מליובאוויטש: פשטות דברי הגמרא הם שהאירוע הקשה עצמו, מבטיח שהוא בן העולם הבא ולא שדבר צדדי מגן עליו מפני האירוע שקרה?

ליקוטי שיחות יז/183: דברי רש"י הם הסברה כיצד דבר אחר (מעשים טובים) מגן שלא יינזק ממה שקרה. אבל מפשטות דברי הגמרא 'הוואה קרי ... מובטח לו וכו'" משמע שיש שייכות ביניהם. ולא מובן, כיצד הדבר פועל יתרון נעלה שמובטח לו שהוא בן העולם הבא, ויותר מזה (גם בעולם הזה) הוא יזכה לחיים בבנים ובני בנים?

תמיהה שלישית וחמורה יותר: כיצד מתייצב השטן במרכז יום הכיפורים ומקבל מנחה שווה לה'?

בבוקר יום הכיפורים, קוראים את פרשת "אחרי מות" וכל סדר עבודת הכוהן הגדול ביום הגדול. הכהן מחלק את היום בין המלאכות השוטפות לכל יום וחג, כמו הקרבת התמידים והמוספים, הקטרת הקטורת והטבת המנורה, ובין מלאכות היום, כמו הקרבת פר ואיל יום הכיפורים, עשיית שני השעירים, והכניסה לקודש הקודשים להזות מדרס הפר והשעיר ולהכניס ולהוציא את מחתת הקטורת. את העבודות הרגילות היה עושה הכהן בבגדי זהב ואת העבודות המיוחדות ליום הכיפורים בבגדי לבן. בין מלאכה למלאכה ופישוט והלבשת הבגדים היה יורד למקווה ומיטה.

לזר ההוא? למה יחשיבנו כל כך כי מה קש נידף הוא לפני אלוקי עולם?

הרמב"ן מביא את דברי פרקי דרבי אליעזר:

רמב"ן: מפורש בפרקי דרבי אליעזר הגדול, לפיכך היו נר-תנים שוחר לסמאל ביום הכיפורים, שלא לבטל את קר-בנם (אלא להסכים וללמד עלינו זכות בדין).

לא יאומן: משגרים מנחה לשטן, כדי לגייס אותו לטובת המשפט. איננו מסתפקים בהעלאת טיעונים חיוביים בפני ה', אלא פועלים להשתיק את המקטרג. וכל אחד תמה: איך עולה על שולחן מלכים?³

ב. התשובה לכל השאלות, טמונה באמרה חשובה בעניין התשובה, שאף היא צריכה ביאור רב:

2. **יומא פו, ב:** אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נע-שות לו כשגגות, שנאמר (הושע יד, ב) 'שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך' [התשובה הופכת את המזיד לכשל בשוגג]. והרי אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות, שנאמר (יחזקאל לג, יט) 'ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם יחיה' (רש"י: על העברות)? לא קשיא, כאן בתשובה מאהבה (שנעשים זכויות) וכאן מיראה (שנעשים רק כשגגות).

ריש לקיש מטיל פצצה: התשובה הופכת את העבר ומזכה עליו בזכות. לא רק שה' סולח על העבר ואינו מעניש עליו, אלא הוא עצמו הופך להיות סיבה לשכר. וכל אחד תמה: איך ולמה?

ראשית, הרי אי אפשר להשיב את הזמן לאחור? העבר הוא מציאות אובייקטיבית שיצאה משליטתנו ועומדת בזכות עצמה ואי אפשר למחוק אותה? לעתים מוכן אדם לתת כל אשר לו כדי להשיב רגע לאחור, כמו נהג ששיחק עם הטלפון וקרה אסון ל"ע והוא מוכן לתת כל הון ביתו באהבה כדי לחזור 30 שניות אחורה. אבל חלב שנשפך לא יחזור לבקבוק?⁴

במרכז עבודת היום, עומדת עבודת שני השעירים עמה נכנס הכוהן לקודש הקודשים:

ויקרא טז: ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל: והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת: והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל, יעמד חי לפני ה' לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל המדברה.

הכוהן מעמיד לפניו שני שעירי עיזים, מכניס ידו לתוך תיבת קלפי ומוציא ממנה שני פתקים: באחד כתוב "לה'" ובאחד כתוב "לעזאזל". את מה שעולה ביד ימין, הוא מניח על ראש העז הימנית ואת מה שעולה בשמאל הוא מניח על ראש העז השמאלית. את העז לה' הוא שוחט מיד ונכנס לקודש הקודשים בבגדי לכן כדי להזות את דמה בין שני בדי הארון. ואילו את העז שעלתה לעזאזל, משלח ביד איש מוכן אל מחוץ לירושלים, לאחד ההרים במדבר יהודה.

וכלום לא ברור: מה פשר ההשוואה בין השעירים, כאילו צריכים לפייס שני גורמים שווים – ה' והשטן חלילה? ומה תכלית שילוח השעיר לעזאזל, לאחר שהוקרב הדם בקודש הקודשים ואמור לפייס ולכפר על הכול?

השאלה גדולה יותר, לאור הבנת המושג "עזאזל", שהוא רמז למקור ושורש חטא הזנות. כך דברי הגמרא (יומא סז, ב): "עזאזל שמכפר על מעשה עזאזל ועזאזל" וברש"י: "על העריות מכפר".

רש"י על הש"ס מביא שהמילה "עזאזל" היא הכלאה של שני שמות מלאכים – עוזא ועזאזל, שהם מקור יצר הזנות. כך מספר מדרש ידוע בפרשת נח: בזמן דור המבול שהשחית כל בשר דרכו על הארץ והקב"ה נחם והצטער על העולם, באו שני המלאכים הללו לפני הקב"ה ואמרו: "מה אנוש כי תזכרנו? תן לנו לחיות בארץ". ירדו וראו את בנות האדם כי טבת הנה וחטאו עמהן בזנות. ומאז הם ניצבים מעבר להרים והם מקור התאוה והמשיכה האדירים ליצר הזנות.

והשאלה מתעצמת: מה יש לנו עם השטן ביום הקדוש בשנה?

אלשיך: מהו ענין שני השעירים הללו ושישים הוא יתב-רך כבודו לעומת עזאזל, להטיל גורל איזה מהם לה' ואיזה

3 בשיעור לפרשת 'אחרי' השנה, הבאנו ביאור עשיר מהמורה נבוכים והמהר"ל: שילוח העוונות לעזאזל, נועדה להפריד בין החוטא ובין החטאים ולהעמיק בו את ההכרה שהחטא הוא חלק נמוך ממנו. בניגוד לאבן עזרא והרמב"ם שהובאו בפנים, עיקר שילוח השעיר לא נועד ל... אלא מ... השילוח מאתנו לארץ גזירה. עזאזל הוא בעיקר ביטוי לשום מקום, מקום מעבר להרים ומעבר למציאות, רחוק מאתנו, שאליו מושלכים העוונות.

הדבר דומה לאדם שעוצר ברמזור ארום ופתאום שומע קול בתוכו: "סע, סע, אף אחד לא רואה אותך". ברור שככל שהוא אדם נורמלי ושפוי, הוא מזהה את הקול הזה כיצור לא בריא שיש לדחות אותו. זה לא מה שהוא רוצה, אלא מה שמפריע לו לרצות. וזה המסר של השעיר המשתלח: אל תיבהל מהקולות בתוכך. תסיח דעת מהם, תשקיע בטוב ובחיוב והם ייעלמו במשך הזמן כמו שבאו.

4 למה הדבר דומה? משל עממי: שחצן אחד היה פוגע בסביבה ללא הבחנה. מאיים, זורק הערות משפילות ומעורר ריב ומדון. הגיע ערב יום הכיפורים וכדרכם של יהודים ערך חשבון נפש כנה ונזכר בכל האומללים שעזבו את בית הכנסת בוכים בגללו. הוא הלך לבית הרב לבקש עצה ותיקון לנפשו.

הרב שאל: "ככמה אנשים פגעת השנה?". – "חמישים", הוא ענה. "ובכן", אמר הרב, "התיקון שלך יהיה כדלהלן: תיקח קרש עץ ותנעץ בו חמישים מסמרים. אחר כך תבקש סליחה מכל אחד מחמישים האנשים שהכאבת לו ואחרי כל בקשת סליחה, תשלוף מסמר אחד מהקרש. כאשר תשלים את המשימה ותוציא את כל המסמרים החוצה, תחזור אלי עם הקרש בידך".

אחרי שבוע חזר האיש עם לוח העץ ואמר בגאווה: "כבוד הרב, שלפתי את כל המסמרים, עמדתי במשימה!". הרב הרים את לוח העץ והראה לו: "המסמרים יצאו, אבל החורים בתוך העץ נשארו. אתה יכול לפתוח דף חדש מכאן והלאה, אבל המילים הפוגעות נותרו צרובות בזיכרון ולא נמחקו".

ובעיקר: איך בדיוק העבר הבעייתי והשפל מזכה בשכר? מה בו ראוי לשכר?

נחשוב על יהודי שחוזר הביתה בשעת לילה מאוחרת כשהוא מת מרעב. כל היום התרוצץ ממקום למקום ולא הכניס פרוסת לחם לפה. החלום היחיד שלו להיכנס הביתה ולמצוא על השולחן מנת עוף עם אורז ופרי העונה. אבל אשתו התמוטטה לפניו והיא קרסה למיטה בשבע בערב בלי להיכנס למטבח. גרוע מכך: זה היה בדיוק יום רביעי שנגמרו הקניות משבוע שעבר ועוד לא נעשו הקניות לשבת הבאה ולא נותר במקרר אפילו ביצה ועגבניה לסלט.

הוא מאבד שליטה, רץ מסוחרר לסטקיה, לא שואל ולא בורק, חוטף שווארמה בלאפה ה' ירחם וכולע בראש מסוחרר. בבוקר הוא מתעורר ולא מאמין לליל האתמול. הוא מנסה לשכנע את עצמו שזה דמיון, אבל ההרגשה בבטן מזכירה לו שהוא אכל שווארמה באחת בלילה... מבוהל הוא מתקשר לעבודה שלא יגיע היום ושב בתשובה שלמה. מתפלל בכוונה, קורא את כל ספר התהלים ונותן צדקה.

חולפות השנים והוא עולה לבית דין של מעלה. המלאכים פותחים את הספרים ומניחים הכל על המאזניים. הדיון הופך להיות מתוח ושקול בדיוק, מחצה זכויות ומחצה עוונות, אבל אז מגיע המלאך עם הלאפה והשווארמה ומניח על המאזניים, הטחינה עוד נוטפת ממנה, וזה מטה את הכף לצד הזכות והוא מביא את העולם לגאולה. שכן גדולה תשובה שזדונות נעשו לו זכויות.

הנה קושיית מהר"ם בן חביב, מגדולי רבני ירושלים לפני כ-300 שנה וכן אחת המשפחות הספרדיות המיוחסות, נכד המהרל"ב, הרב לוי בן חביב, והרב יעקב בן חביב מחבר העין יעקב:

מהר"ם בן חביב בספר תוספת יום הכפורים: יש להתכונן היאך אפשר שגוף העבירה יעשה זכות?

בקיצור, מה מסתתר מאחורי מערכת היחסים המורכבת עם העבירות והחטאים?⁵ הנה רעיון חסידי כבי, שהוא אבן דרך שגואלת את הרגעים החשוכים ביותר. הרבי מליובאוויטש מקדיש לכך שיחה ארוכה ומפולפלת ויסוד הדברים בפרק ז' בתניא.

חטא הוא הזדמנות מהשמיים להפעיל את העוצמות שלנו. כל אדם הוא יהלום, בכל ילד וילדה, איש ואישה, יש כוחות כבירים של אהבת ויראת ה' שיכולים לשנות את העולם. אבל הכוחות הללו כבויים. הם אינם פעילים כי אין שום דבר שגורם להם להתפרץ. יש כלל בפזיקה לפיו אדם מוציא בדיוק את הכוח שהוא צריך בשביל החיים ואינו מוציא יותר כוח ממה שנדרש.

הדרך לעורר את עצמנו היא הפעלת **התנגדות** שתכריח ללכת מעבר לעצמנו. אדם שמפתח מסת שריר במכון כושר, מרים את ההתנגדות - את רמת הקושי במכשיר שהוא עומד עליו וכך נאלץ להתאמץ ולהגיב במלחמה בחזרה ובדרך לשרוף קלוריות ולפתח שריר. מים זורמים בשקט, אבל אם רוצים להפוך אותם לשיטפון, צריכים להקים סכר שיקים מעצור בפני הזרימה ואז ההתנגדות למעצור, תוציא מהם את המקסימום.

יש גבול כמה יכול אדם להתקדם בזכות מצווה והצלחה. ההצלחה יוצרת עוד מאותו הדבר. היא גורמת לנו להתקבע על רמת השקעה מסוימת וכך הדברים יישארו. אולם אין גבול כמה יכול אדם לפרוץ בזכות כישלון ח"ו. משום שהכישלון פוצע את הגאווה, שובר את היהירות, מעורר פחד מפני הרע ויוצר צימאון וכיסופים עצומים לקדושה. לכן החטא מוגדר כ"מכשירי מצווה". הוא חלק בלתי נפרד מתהליך העלייה של האדם ונופל עליו מעת לעת כדי לעורר אותו להספיק הרבה יותר.

בהערה⁶ הובא סיפור מושלם.

כשיהודי חווה מעשה חטא, עליו לעורר בעצמו תפיסה פשוטה: זה

5 המהר"ם בן חביב מסביר בפשטות את דברי ריש לקיש: הכוונה לכך שהמצוות של בעל התשובה שוות יותר. הזדונות שלו גורמות לכך שהזכויות שלו יזכו אותו ביותר שכן. שכן אדם שחוטא ואחר כך מוצא את הכוחות העילאיים לפרוש מהחטא, העשייה שלו תובעת יגיעה פי כמה מאשר מי שלא טעם חטא ואין בו רגישות אליו. ריח הסיגריה מבלבל יותר את זה שעישן והפסיק מאשר את זה שלא עישן מעולם. ולכן בעל התשובה זוכה לשכר גדול יותר על הפרישה - וכך יוצא בסופו של דבר שהזדונות נעשו לו זכויות, והחטא עצמו גורם לזכויות רבות ולכך שהעשייה תיחשב מעולה יותר משל הצדיק.

משל מדרשי ידוע: מלך שהחזיק במרתף שלוש חביות דבש יקרות ביותר. זה היה דבש משוכה שלא נמצא כמותו בכל הארץ והמלך שמר עליו מכל משמר. פעם נאלץ המלך לעזוב את הממלכה לתקופת זמן וחשש לגורל החביות. הוא קרא לשלוש ידידיו הנאמנים ביותר וביקש מכל אחד לשמור מכל משמר על חבית דבש אחת.

לאחר שנה שב המלך וקרא לידידיו להחזיר את החביות. אחד מעד ביצרו ואכל הכל. אחד לא פתח ואחד פתח ומיד סגר. ובכן מי משלושתם קיבל את השכר הגדול? זה שלכתחילה לא פתח או זה שפתח וסגר? חביב המלך את זה שפתח וסגר, כי הוא הכיר בטעם הדבש המובחר ובכל זאת שלט ביצרו באהבתו ונאמנותו למלך.

מהר"ם בן חביב שם: כיון שטעם בטעם החטא והכיר במים גנובים ימתקו, ואפילו הכי פירש מהעבירה מאהבת ה', ימצא דאותה עבירה שעשה כבר גרמה דפרישה זו שעשה היא זכות גדול. משא"כ בצדיק שמעולם לא חטא.

ואולם, אין זה פשטות דברי הגמרא שהזדונות עצמם מתהפכים ומקבלים ציור חדש.

6 בשכונת בורו פארק בברוקלין יש בית כנסת מפורסם שנקרא "שומרי שבת". המקום שוקק חיים ויש בו מניינים לתפילה במשך כל היממה. בית הכנסת הזה ייחודי בגלל חדר התה שלו. באחת הקומות יש חדר עם כל סוגי שקיקי התה בעולם, כדי שכל מתפלל ימצא את הטעם שהוא אוהב ורגיל מהבית.

מאחורי בית הכנסת עומד סיפור מרגש: בחור ובחורה נפגשו לשירדך ולפתע ראה הבחור שהשמש שוקעת. הוא ביקש סליחה והלך הצידה להתפלל מנחה. הבחור התפלל מהר וזה הפריע לה. היא פסלה את הצעת השירדך בגלל התפילה החפזת שלו.

הבחור נפגע והתעטף עצב והשפלה. אבל ברגע הבין שהיא צודקת והכריז: "לא רק שאני אתפלל אחרת, אני אגרום לעוד הרבה יהודים להתפלל הרבה יותר טוב". הוא התרים אנשים וגייס סכומי ענק ובנה את בית הכנסת "שומרי שבת", כולל חדר התה והכיבוד כדי לשבת ולהתפלל בנחת.

עברו שנים ואותו בחור שכבר הפך להיות אדם מבוגר לימים - ראה מודעת אבל ברחוב. זאת הייתה אותה אישה עימה נפגש לפני עשרות שנים. הוא ביקש

לעיל, אלא הרבה יותר: להזמין אותו להיות חלק מתהליך העלייה של האדם והעולם ביום הכיפורים.

אור התורה לצמח צדק ויקרא א עז: השעיר השני הופך הקטגור לסנגור, וזה על דרך 'טוב זה יצר טוב, והנה טוב מאוד זה יצר הרע', שבו ועל ידו יבואו לבחינת תשובה **בחילא יתיר** (בכוחות יתירים).

יסוד הרעיון נמצא באופן החזק והמעורר ביותר, לגבי הסימן הטוב אצל הרואה קרי ועלתה שנתו:

ליקוטי שיחות יז/191: היות שראיית הקרי הייתה אצלו שלא במתכוין, שהרי מתענים בחמישה עיניים ולא מה-רהרים בעבירה, מוכח שהדבר לא בא מהיצר הרע, אלא בהשגחה עליונה ... כדי שהוא יתעלה לעבודה גבוהה יותר בעבודת התשובה, שמצד סדר העבודה הרגיל של הצדיק, אינו יכול להגיע אליו. ולכן לאחר שדאג כל השנה ושב בתשובה שלמה - החטא הביא אותו לעלייה גדולה יותר שמתבטאת בכך שהוא בן העולם הבא ואף בתוספת חיים גשמית ממש.

בכך מובן מה שאיננו שורפים את העבירות ומשליכים אותם לאש. שכן **אסור לפספס טעות**. במקום להכחיש ולהרחיק אותה, צריכים לבנות עליה בניין ולהפוך אותה לכנפיים שתרים אותנו לשמים.

אמרי יהודה שם: בראש השנה עושים תשובה מיראה ונע-שים כשגגות, אבל מה לנו עם השגגות? לכן הולכים תש-ליך וה' משליך את השגגות במקום שלא יזכרו ולא יפקדו, אבל לא מעבירן מהעולם לגמרי. ואחר כך כפורים קימו וקבלו היהודים מעצמם, שזו תשובה מאהבה ונעשו זכויות ואחר כך הולכים לפני פסח אל המים ליקח משם העוונות שעתה הן מצוות ולכן נקראים 'המים שלנו' בשם 'מי מצ'-וה'.

נשים לב לסוף דבריו: לדעתו, הקב"ה שומר את החטאים מראש השנה ועד פורים ופסח, שאז שבים מאהבה ועולים לקב"ה עם העבירות עצמן. אולם ראיתי מביאים בשם הבכא סאלי לגבי **שאיבת המים בסוכות**: בחג הסוכות יהודי שב מאהבה ושואב מים בששון. לכן הזדונויות הופכות לזכויות ומעלים אותן עצמן על גבי המזבח⁷.

לא היה צריך לקרות, אבל אם זה קרה, זה משמים ומוכרחת להיות בכך תכלית טובה. להתחרט זה לא מספיק, כי לא ברור למה הקב"ה גרם לזה לקרות? אם דבר קרה, מוכרח לצאת ממנו משהו טוב.

משפט יפה אומר: "העתיד הוא בבחירה חופשית, אבל העבר הוא בהשגחה פרטית". העתיד תלוי בנו וצריך להיות בצורה הטובה ביותר, אבל העבר הוא בהשגחה פרטית ועלינו להיות בטוחים שהוא מכוון אך ורק לטוב. כך שמעתי מפרשים את דברי חז"ל הידועים: "אין ויהי אלא לשון עצב, שנאמר 'ויהי בימי אחשוורוש', ואין ויהי אלא לשון שמחה, שנאמר 'ויהי כי תבואו אל הארץ'". הפירוש כזה: "ויהי" הוא לשון עתיד והעתיד הוא לוט בערפל. הוא תלוי בבחירת האדם ואי אפשר לדעת כיצד יתפתח. העבר, לעומת זאת, הוא בהשגחה פרטית ולכן יש בו רק משמעות שמחה.

כשאדם חוטא ח"ו, עלינו לעצור את החיים, להקשיב לכאב ולהפוך אותו עצמו לכוח מניע. לומר לעצמו, אתמול היצר נתן לי מכה והיום אשיב לו שתיים **ואקח על עצמי התחייבויות שלא הייתי לוקח קודם**. נשוב אל אוכל השווארמה באמצע הלילה ונוסיף עוד פרט: הוא קם בבוקר ונזכר במה שהיה אמש וקיבל על עצמו הצטרפות לשיעור חדש שלא היה מקבל אחרת.

כעת כל השאלות ברורות: "גדולה תשובה שזדונויות הופכות לזכויות", כי העבר קיבל **משמעות ופרשנות חדשה**. העבר לא השתנה, אבל קיבל הבנה חדשה. כדיעבר התברר שהוא היה "מכשירי מצווה" שעוררו את העלייה החדשה של עכשיו. כך דעת רבי אליעזר, שמכשירי מצווה חשובים כמו המצווה עצמה ודוחים את השבת. אם אדם נתקע בשבת בלי סכין לברית מילה, לדעת רבי אליעזר מותר לו לחלל יום שלם את השבת, לחטוב עצים ולהדליק אש ולהמס מתכת ולהשחזיז סכין ולהגיע אל הברית. כי אי אפשר לעשות ברית בלי להכין סכין וכך ההכנה עצמה הופכת להיות מצווה.

3. לקוטי שיחות יז/187: דעת רבי אליעזר שמכשירי מצ-ווה דוחים את השבת, כי היות שאי אפשר לקיים את המ-צווה בלעדי המכשיר, הופך המכשיר עצמו **לכעין מצווה**. וכך בנידון דידן: היות שלדרגת תשובה מאהבה, אי אפשר להגיע לולי השבר של החטא, **כצימאון בעלי התשובה לב-רוח מארץ ציה וצלמוות שהוא ביתר עז מצמאון הצדיקים** (כמבואר בתניא פרק ז) - לכן זדונויות עצמם מתעלים ומק-בלים גדר של זכויות.

זאת הסיבה העמוקה לכך, ששולחים דורון ושוחד לשעיר ביום הכיפורים. הדבר נועד לגייס אותו לטוב ולהפוך להיות חלק מתהליך העלייה לקב"ה. השוחד לא נועד להרגיע אותו, כמובא

משפחתה שהלוייה תעבור ליד בית הכנסת. הוא פתח את הדלתות וסיפר על יד המיטה איך הפסיד את השיריון בגלל הזלזול שלו בתפילה וכיצד הפך את החיסרון למנוף להתעלות. הוא פנה לנפטרת: "בית הכנסת הזה עם מאות המתפללים שבאים מדי יום, שותים משהו חם ומתפללים באהבה - הכול שלך!". הרגישות שלך גרמה לאלפי יהודים לגלות את הרגישות שלהם לקב"ה".

7 בכך אפשר לבאר שאלה עצומה בספר בראשית, שהיא ללא ספק אחת החמורות במקרא: יש רק אדם אחד בכל ההיסטוריה של עם ישראל שאנו מתארים אותו בהפלאה: "צדיק". לא אברהם, לא משה, לא דוד ולא שלמה, רק "יוסף הצדיק". ואולם יוסף מתנהג בדרך משונה ביותר שלא מאפינת צדיק וחלילה הרבה פחות מכך: למרות שחלפו 22 שנה מאז שאחיו פשעו ומרדו בו, הוא אינו מוכן למחול להם ומתנכר קשות. כשהם יורדים למצרים אחרי כל כך הרבה שנים, הוא תוקף אותם בחריפות ומאשים אותם בעוון חמור של ריגול נגד מצרים. אחר כך משאיר אצלו את שמעון ומכריח אותם לחזור בלעדי לארץ ישראל ולהביא את בנימין הקטן. ולבסוף טופל נגדו עלילת שווא נוראה ומאשים את אחיו האהוב שגנב את גביע הכסף שלו, ואינו משחרר אותו עד שיהודה קם ועורב

אמונתנו שאין דבר העומד בפני התשובה ... ועוד וגם זה עיקר, שהתיקון לעניין בלתי רצוי הוא על ידי **הוספת עניין רצוי** ולא בהוספת עוד עניין בלתי רצוי כמו עצבות וייאוש. בנוגע לפועל, תשתדל **בהסברת העניין דחוקי וטהרת המ- שפחה בסביבתה, בין מכירותיה וידידותיה.**

וכך לכל אדם באותו עניין שצריך תיקון. המהפך המשמעותי ביותר הוא לקבל החלטה להפוך את הרגע הבעייתי לרגע של עלייה וכך מתברר שמעולם לא הייתה ירידה והיא עצמה התחלת העלייה.

בהערה⁸ הובא סיפור מדהים, מגוי שהשכיל לתקן את העבר ולהפוך

הדברים נושאים משמעות מעשית מחייבת: כשעורכים חשבון נפש על השנה שהייתה ונזכרים בכישלונות חמורים שלא מתאימים לנו, עולה השאלה מה לעשות כעת? מה דרך התשובה כדי לכפר על העבר? למשל, יהודי שנזכר שהוא ח"ו שכח להניח תפילין או היה בחופש ולא שלט ביצר הרעב והכניס מזון שאינו עומד בסטנדרט הכשרות או בני זוג שחטאו בעניינים אסורים וכו' – מה לעשות?

תשובה אמיתית הופכת את העבר ומטמיעה בגללו משהו שלא היינו עושים בדרך אחרת.

אגרות קודש ח"כ/עמוד צו: כותבת שכאילו אין מה לתקן כזה [על העדר שמירת טהרת המשפחה], והוא היפך יסוד

להישאר תחתיו עכב.

מה הולך כאן? מה יוסף רוצה להשיג בכל המשחק שפגע גם באביו ובבנימין? יוסף רוצה לתת להם הזדמנות לתקן מה שעשו: להוכיח להם ולקב"ה, **שהחטא היה בריעבד מנוף לעלייה גדולה**. יוסף פועל להעמיד אותם שוב באותו ניסיון בו עמדו בעבר ולתת להם הזדמנות להוכיח שהם **למדו לקח ממה שקרה והתבגרו**.

לכן לוקח את שמעון ומכריח אותם לשוב הביתה בלי אח וכך מעורר בהם שוב את זיכרון אותו הלילה – כיצד שבו עם אח חסר וסיפרו כזבים שלא קרו. התרגיל מצליח ולראשונה הם פותחים את הפצע ומדברים על מה שקרה. אחרי 22 שנה של חרם נוקשה שאסר לדבר על הלילה הנורא ההוא בדותן, חטיפת שמעון מחזירה אותם לשם והם קוראים בלב נשבר: "אבל אשמים אנחנו על אחינו, אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו".

אחר כך יוסף תוקע תריז ושנאה בינם ובין בנימין ומאשים את בנימין כעוון נורא של גניבה. בכך יוצר קרע בין אחיו, ובפרט בין בני לאה ובני רחל, ומעניק להם סיבה להתנער מבנימין ולהכריז שערכו לילד ישר ולא לגנב.

אבל 22 שנה חלפו וכולם **למדו לקח ממה שקרה**. יהודה קם ומכריז כי העבר לא ישוב והוא עצמו יישאר עבד תחת הנעה. זה בדיוק הרגע לו חיכה יוסף: הוא פונה לשמים ומכריז כי **אי אפשר לגדול בלי להיות קודם קטנים ואי אפשר לטפס בלי ליפול בדרך**. האסון היא בדיעבד מנוף לעלייה גדולה והאלוקים חשבה לטובה.

8 הרב יעקב בירדמן הוא השליח הוותיק באוסטריה. בראשית דרכו הקים בית ספר צנוע ובהדרגה הלך המקום וגדל. הוא שכר עוד דירה ועוד אחת והושיב ילדים בחדרי מדרגות, אבל המקום לא הספיק. הוא קיבל דרישות לרשום ילדים אל המוסד ובלב נשבר נאלץ לסרב.

באותה תקופה נוצרה היכרות בינו ובין הפילנתרופ רונלד לאודר, ששימש אז שגריר ארצות הברית באוסטריה ואחר כך נשיא הקונגרס העולמי. הרב בירדמן שיתף את לאודר והשגריר התחייב לממן בניית קמפוס ענק, אבל התנאי שלו היה שהמבנה יעמוד במקום מרכזי בעיר כדי שכל אדם שיגיע לעיר היפה הזו יכיר את המקום.

הם פנו לאחד האדריכלים החשובים באירופה וביקשו להתחיל להכין תוכניות למבנה כזה. יום אחד מתקשר האדריכל לרב בירדמן ומספר כי הוא קיבל טלפון מפקיד עירייה ששמע שהוא מכין תוכניות עבור בית הספר היהודי, והאיש אמר כך: "ברובע השני עומד הפארק הכי מכובד בווינה שהיה שייך בעבר לקיסר פראנץ יוזף. בשולי הפארק ישנו שטח עזוב שהיה שייך לקהילה היהודית, זה היה מבנה לכידוד עבור ילדים חולי שחפת והנאצים ימ"ש שרפו את הצריפים על יושביהם, והיום השטח נטוש ועזוב. דע לך שזה שטח ששייך לילדים היהודיים". הרב בירדמן ההמום התקשר ללאודר, הם ניגשו יחד לראש העיר וזה חתם על החכרת השטח לתשעים ותשע שנה עבור בניית בית הספר.

ואז התחיל הבלגן. השטח עמד בשולי פארק ירוק והירוק הוא קודש הקודשים בווינה. קמפיין ענק פרץ בעיתונים ובטלוויזיה נגד זה שמחלקים ליהודים את השטח הכי יפה בווינה "מי יודע איך שיחדו את ראש העיר...". במרכז העיר הועמדו דוכנים להחתמה נגד התוכנית וכמובן, ראש העיר נעלם ולא הגיב לטלפונים. היה ברור ש-13 וועדות המשנה בעירייה יתקעו את הפרויקט לנצח. הרב בירדמן היה קרוב לייאוש. יש כסף, יש שטח, יש תלמידים שמתחננים לקבל חינוך יהודי – והכול תקוע.

ואז נזכר שמרוב התלהבות שכח לעשות את הדבר הפשוט: לכתוב מכתב לצינו הקדוש של הרב. הוא עזב הכול, לבש חליפה וחגר אבנט, והתיישב לכתוב מכתב לרבי ולספר את המצב.

חלפו שלושה ימים והוא קיבל טלפון מיהודי בשם "ליאון זלמן", מנהל ארגון יהודי מוכר וההוא סיפר שיושב אצלו אדם שאינו יהודי, אחד האנשים החשובים במדינה והוא מבקש לפגוש אותו. למחרת נכנס למשרדו של הרב בירדמן, מר הנס דיכאנט, המוציא לאור והעורך הראשי של העיתון החשוב באוסטריה. יש לו שלושה וחצי מיליון קוראים מתוך שבעה מיליון תושבים.

דיכאנט אמר: "לפני ארבעים שנה, בשנות החמישים, פרסמנו כתבה בעלת אופי אנטישמי כנגד הקהילה היהודית והלב שלי מצר על כך. אני עברתי את גיל שמונים ולא רוצה לסיים כך את חיי. אני מבקש תיקון". הרב בירדמן נאלם, הוא לא חווה אף פעם ויודי. הוא רב ולא כומר... לבסוף אמר שהעיתונים באירופה כותבים נגד המאבק של מדינת ישראל בחמאס והוא מבקש צדק ושינוי.

העורך הבטיח לעשות את זה ואכן עשה את זה, אבל אחרי שבועיים ביקש להיפגש שוב. הוא אמר שהוא מרגיש שזה לא זה. הוא פגע עמוקות בעם היהודי באירופה והוא רוצה לעשות משהו למען היהודים באירופה. מעשה משמעותי שיחליף את הנזק של אז. פתאום נפלה ההכרה במוחו של הרב בירדמן שזה הנס שהוא מחכה לו. הוא סיפר על השטח ששייך לילדים יהודיים ובגלל התקשורת השלילית הוא אינו מקבל אותו. **"זאת ההזדמנות שלך – אמר הרב לעיתונאי – להחזיר לעם היהודי על מה שלקחת ממנו"**.

העורך לא חיכה לסיום הדיון, הוא פשוט קם מהמקום ורץ בסערה. למחרת המתין העיתון על פתח ביתו של בירדמן וכותרת ענק צעקה: "מי נגד ילדים?" עוד יום חלף והכותרת הייתה: "ילדים ועצים צריכים לצמוח יחד". כך שבוע אחרי שבוע, עד שראש העיר התקשר אל הרב בירדמן וביקש לשאול למה

אותו בדיעבד לעלייה גדולה.

אנו מבקשים מהקב"ה כי יניף זרועו הגדולה ויראה כיצד קשיי השנה האחרונה נבעו כולם מאהבתו הגדולה והיו הזעזועים לקראת תרועת השופר של משיח צדקנו ובקרוב ממש.

לא שומעים ממנו? בסופו של דבר, כל סיעות הבית הצביעו בעד התוכנית כולל מפלגת הירוקים בעצמה. ראש הממשלה בנימין נתניהו הוזמן לטקס הפתיחה ו"קמפוס לאורר לחינוך" הוא אחד הקמפוסים הגדולים באירופה לחינוך יהודי.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il